

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА**

ХАРІТОНЕНКО ЛЕСЯ АНАТОЛІЇВНА

УДК 378.091.3:373.5.011.3-051]:811.161.2]:[37:005.336.5] (043.3)

**ПІДГОТОВКА УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ ЗЗСО
ДО ФОРМУВАННЯ KEYСУ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2025

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор,
РІДЕЙ Наталія Михайлівна,
Український державний університет імені
Михайла Драгоманова,
завідувачка кафедри менеджменту та
інноваційних технологій соціокультурної
діяльності, економіки і маркетингу

Офіційні опоненти : доктор педагогічних наук, професор,
АРИСТОВА Наталія Олександрівна,
Інститут педагогіки Національної академії
педагогічних наук України,
завідувач відділу міжнародних зв'язків
та наукової співпраці;

доктор педагогічних наук, професор,
ТОЛОЧКО Світлана Вікторівна,
Інститут проблем виховання Національної
академії педагогічних наук України,
головний науковий співробітник відділу
позашкільної освіти.

Захист дисертації відбудеться «20 листопада» 2025 року о 12.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.01 в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова за адресою: вул. Пирогова, 9, м. Київ – 30, 01601.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (вул. Пирогова, 9, м. Київ – 30, 01601) і на сайті університету <http://www.udu.edu.ua>.

Автореферат розіслано «20» жовтня 2025 року.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Наталія Титова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Актуальні пріоритети підготовки учителів української мови і літератури закладів загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) до формування кейсу професійної майстерності виокремлено у специфіці наукових спрямувань дослідження педагогічної проблеми у аспектах: теоретичних – архітектури фонетики, лексики і граматики мови (зосереджені на теорії систем і технологічному обґрунтуванні їх забезпечення); семантичних – у забезпеченні комунікативної функції мовлення; когнітивних – у питаннях розвитку здатностей до пізнання мовних явищ, комунікативних процесів мовлення, орієнтації в мовному середовищі, забезпечення креативного характеру мови і здатності до саморозвитку. Тому формування кейсу професійної майстерності у підготовці учителів української мови і літератури ЗЗСО передбачає необхідність педагогічних розвідок не лише теорії професійної освіти та теорії української мови і літератури, а й у питаннях їх розвитку, а саме для формування розуміння мовних явищ і мовленнєвих процесів комунікативної культури/культури мовлення як в учителів, так і в учнів/школярів, що визначає пріоритети досліджень методики навчання мови та методики організації освітнього процесу формування кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО.

Теоретико-практичні, методологічні та методичні аспекти дослідження професійної підготовки учителів української мови і літератури розкрито у наукових доробках учених – Л.Мацько та представників її наукової школи; О.Семенов (формування професійної компетентності та культуромовності з орієнтиром на європейські пріоритети); Л.Коваленко (формування професійної компетентності засобами інтерактивних технологій); Л.Базиль (розвиток літературознавчої компетентності); Г.Сердюк (формування дослідницької компетентності в умовах воєнного стану); Г.Бондаренко (удосконалення методичної та розвитку дослідницької компетентностей); Л.Сімоненко (формування методичної компетентності у складі професійної); В.Папушина (формування естетичної культури у процесі професійної підготовки); Н.Подлевська, А.Доценко (підготовка до роботи в інклюзивному середовищі); С.Клименко (формування культури професійного мовлення); В.Коваль, К.Маслюк (використання інноваційних освітніх технологій); О.Островський (формування готовності до професійної діяльності в міжкультурному освітньому середовищі); Н.Юрійчук (професійна підготовка в умовах модернізації вищої освіти в Україні); Л.Семеновська та Л.Савенко (підготовка до етнокультурної діяльності). Упровадження інноваційних та ІКТ-технологій у процесі професійної підготовки вчителів української мови і літератури досліджено у роботах – М.Ячменик (використання засобів медіаосвіти); Л.Овсієнко (інформатизація підготовки); І.Бакаленко, Ю.Курилова (застосування дебатів як інноваційної педагогічної технології). Підготовку вчителів української мови та літератури на засадах компетентнісного підходу дослідили науковці – В.Кришук; О.Горошкіна; В.Коваль; Т.Кулікова; комунікативно-діяльнісного підходу – І.Кухарчук. Професійну майстерність учителів як предмет дослідження розглядали науковці – О.Дубасенюк (в умовах цілежиттєвого навчання); О.Отич (викладачів професійної школи); Є.Барбіна (у системі неперервної освіти); Л.Чумак (учителів зарубіжної літератури у системі післядипломної освіти); К.Кривошея (учителя-філолога).

Аналіз стандартів вищої освіти України першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів галузей знань 03 Гуманітарні науки спеціальності 035 «Філологія (українська мова і література)» та 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 014 Середня освіта (українська мова і література), зокрема для підготовки бакалаврів з філології та учителів української мови і літератури ЗЗСО актуалізує необхідність дослідження ролі їх професійної

майстерності у соціально турбулентних умовах і дає підстави для виокремлення наявних **суперечностей між:**

- вимогами державного правового та технічного регулювання організації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності та потребами соціального замовлення на фахівців словесників нової формації;
- панівними переконаннями тлумачення тезаурусу педагогічної проблеми дослідження й актуальністю визначення та удосконалення понятійно-категоріального контенту фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності;
- усталеним змістом професійної майстерності вчителів як надавачів та запитами споживачів освітніх послуг щодо якості їх задоволення, що прискорює активізацію педагогічних розвідок у контексті визначення змісту і структури кейсу професійної майстерності та вироблення рекомендацій його набуття та розвитку в учителів української мови і літератури ЗЗСО;
- традиційними підходами до організації підготовки вчителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності та необхідністю забезпечення ефективності модель організації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу їх професійної майстерності та методики організації освітнього процесу формування кейсу професійної майстерності в учителів української мови і літератури ЗЗСО в умовах соціальної турбулентності при застосовуванні пріоритетних методологічних підходів і принципів.

Необхідність оновлення й осучаснення системи формування кейсу професійної майстерності вчителів української мови і літератури ЗЗСО потребує подолання зазначених суперечностей і зумовила вибір теми нашого дослідження **«Підготовка учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до тематичного плану УДУ імені Михайла Драгоманова та відображає наукові дослідження у межах зведеного плану науково-дослідних робіт сфери освіти, науки та інноватики «Теоретичні та методичні основи формування системи післядипломної освіти на засадах сталого розвитку» (ДР №0117U004914) та «Освітня політика якості й безпеки життєдіяльності соціокультурних форм для сталого розвитку України» (ДР № 0122U000046) в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова.

Тема дисертаційної роботи затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (нині – Український державний університет імені Михайла Драгоманова) (протокол № 6 від 29 жовтня 2015 року).

Мета дослідження полягає у модернізації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності у теоретичних і методологічних засадах її організації у ЗВО.

Для досягнення мети визначено такі **завдання дослідження:**

1. Здійснити проблемний аналіз контенту нормативно-правових вимог забезпечення фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності.
2. Обґрунтувати методологічні засади організації фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності.

3. Обґрунтувати та розробити структуру та зміст забезпечення формування кейсу професійної майстерності у фаховій підготовці учителів української мови і літератури ЗЗСО.

4. Розробити критеріальний апарат оцінювання рівнів сформованості кейсу професійної майстерності вчителів української мови і літератури ЗЗСО.

5. Обґрунтувати, розробити та верифікувати модель організації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу їх професійної майстерності.

Об'єкт дослідження – фахова підготовка учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності.

Предмет дослідження – освітній процес формування кейсу професійної майстерності вчителів української мови і літератури ЗЗСО.

Для вирішення поставлених завдань було застосовано комплекс **методів дослідження**: *теоретичні методи* – проблемний аналіз теоретичних і методологічних засад джерельної бази фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності, правового забезпечення відповідності вимогам кваліфікаційних вимог до підготовки вчителів та їх професіоналізму (компетентності, здатності до розвитку, професійної майстерності); компаративний аналіз – організаційної архітектури та семантичної спрямованості фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО в Україні та за кордоном; контент-аналіз – для обґрунтування тезаурусу проблеми дослідження у теорії і методиці професійної освіти, також для виокремлення організаційно-педагогічних умов забезпечення ефективності підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності; структурно-організаційний та структурно-функціональний аналізи – для розроблення й обґрунтування моделі організації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу їх професійної майстерності та методики організації освітнього процесу формування кейсу професійної майстерності вчителів української мови і літератури ЗЗСО; *емпіричні методи* – моделювання для проєктування моделі організації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу їх професійної майстерності; планування – для організації педагогічного експерименту; експертного – для оцінювання кейсу професійної майстерності в учителів української мови і літератури ЗЗСО; *статистичні* – для обробки результатів педагогічного експерименту; методи експертного оцінювання.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *вперше*:

– *обґрунтовано* теоретичні і методологічні засади фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності;

– *розроблено, обґрунтовано та верифіковано* модель організації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу їх професійної майстерності; *розроблено та обґрунтовано* – методику організації освітнього процесу формування кейсу професійної майстерності в учителів української мови і літератури ЗЗСО; організаційно-педагогічні умови забезпечення фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності (інтеграція сучасних національно-орієнтованих і цифрових освітніх стратегій; розвиток гнучких компетенцій та адаптивності до викликів сучасності; формування педагогічного лідерства та культурної дипломатії);

– *розроблено та обґрунтовано* структуру та зміст забезпечення формування кейсу професійної майстерності у фаховій підготовці вчителів української мови і літератури ЗЗСО, який охоплює низку кейсів: предметно-знаннявий, методичний, самоосвітньо-рефлексивний,

культурологічний, комунікативно-психологічний, творчо-креативний, дослідницько-аналітичний та *обґрунтовано* їх призначення;

– *розроблено* алгоритм поетапного формування кейсу професійної майстерності в межах фахової підготовки вчителів української мови і літератури ЗЗСО та їх професійного розвитку;

– *розроблено* критеріальний апарат оцінювання рівнів (низький, середній та високий) сформованості кейсу професійної майстерності вчителів української мови і літератури ЗЗСО за критеріями – технологічної цифровізації; професійної мобільності; професійного розвитку;

– *уточнено* контент нормативно-правового регулювання кваліфікаційних вимог для підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності у ході проблемного аналізу загальних положень;

– *розкрито* структурно-організаційні та структурно-функціональні особливості фахової підготовки вчителів української мови і літератури ЗЗСО у національних і зарубіжних закладах освіти у ході компаративного аналізу;

– *сформульовано* в авторській інтерпретації дефініції «професійна майстерність учителів української мови і літератури ЗЗСО»; «кейс професійної майстерності учителів української мови і літератури закладів загальної середньої освіти»;

– *подальшого розвитку* набули теоретичні, методичні і практичні аспекти організації освітнього процесу підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в обґрунтуванні та удосконаленні теоретичних і методологічних засадах фахової підготовки вчителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності у розроблених: доробку 1-4 клас (інформаційний портфель учителя початкової школи («Інформаційне забезпечення освітнього процесу»); комплект «Рухомі картинки: активізація діяльності учнів на уроках читання для 1-4-го класів»; «Символ щастя – лелека. Читання у 2 класі»; «Літературне читання: творчі завдання для 2-го класу»; «Уроки літературного читання в 3 класі»: методичний посібник для вчителя; «Календарне планування з читання за підручником «Літературне читання. 3 клас»»; «Творчі вправи і завдання заохотять до навчання : прийоми роботи на уроках літературного читання у 3-му класі; набір «Я у світі. Картки. 3-4 класи»: збірник дидактичних матеріалів; «Українська мова: книжка для вчителя»: календарне планування та розробки уроків, 4 клас; «Літературне читання»: прийоми роботи з учнями 4-го класу; модуль – технології, форми і засоби забезпечення формування професійних компетентностей учасників сертифікації (учителів початкової школи (1-4 класи), які здійснюють реалізацію Державного стандарту початкової освіти); доробку 5-9 клас («З літературою на «ти»; модуль технології, форми і засоби забезпечення формування професійних компетентностей учасників сертифікації (учителів української мови та літератури (5-6 та 7-9 класи), які здійснюють реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти)); засобах інформаційної підтримки з авторськими рекомендаціями на всеукраїнській освітній платформі «ВСЕОСВІТА» («Практика реалізації інтегративного підходу до навчання учнів у мовно-літературній освітній галузі»; «Сучасний інтегрований урок: від ідеї до проведення» (української мови/читання); «Тематичний день: від ідеї – до втілення» української мови/читання у предмети підготовки початкової школи; «Практичні інструменти розвитку критичного мислення учнів у початковій школі»; «ПоСКРАМимо або як все встигнути і нічого не забути»; «Модель учнівського самоврядування

для дітей молодшого шкільного віку»; «Валізка творчих вправ на уроках зарубіжної літератури»; «Валізка творчих вправ на уроках літературного читання початкової школи»; «Валізка творчих прийомів та вправ на уроках навчання грамоти»; «Скрайбінг на уроках гуманітарного циклу в середній та старшій школі»; «Фінансова грамотність для дошкільнят та дітей молодшого шкільного віку»).

Основні положення та результати дослідження впроваджено у освітній процес Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (довідка № 314 від 16.07.2025 р.), Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (довідка № 01-23/162 від 10.07.2025 р.) та Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (довідка № 04/795 від 08.07.2025 р.).

Особистий внесок здобувача у наукових працях, опублікованих у співавторстві, авторів належать: у [6] – розроблено 74 конспекти уроків з літературного читання за підручником «Літературне читання. 3 клас» В. Наumenко, уроки позакласного читання, уроки вивчення нового матеріалу, підсумкові уроки; у [8] – розроблено календарне планування до уроків та їх тематичну рубрикацію, погодинне навантаження та підсумкові уроки підбиття підсумків релевантності літературного читання у 3 класі за «Читанкою» В. Наumenко; у [13] – розроблено 71 конспект уроків з української мови за підручником «Українська мова. 4 клас» М. Захарійчук, уроки вивчення нового матеріалу, уроки розвитку зв'язного мовлення, підсумкові уроки за розділами «Мова і мовлення», «Текст», «Прикметник», «Числівник», «Займенник», «Дієслово», «Прислівник» і «Повторення вивченого у початкових класах».

Апробація матеріалів дисертації здійснювалась під час виступів на семінарах, круглих столах та щорічних звітно-наукових конференціях викладачів Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Основні положення та результати дослідження доповідалися і обговорювалися на науково-практичних конференціях різного рівня: *міжнародних*: I Національна конференція Edcamp Georgia 2022 «Освіта – колиска майбутнього» (Грузія, Батумі, 2022); Міжнародна науково-практична конференція «Зростаюча особистість у смислоціннісних обрисах програма» (Київ, 2022); VII Міжнародна науково-методична конференція «Передові технології реалізації освітніх ініціатив» (Переяслав, 2023, 2024); III Міжнародна наукова конференція «Наукові орієнтири: теорія та практика досліджень» (Ужгород, 2024); *всєукраїнських*: III Усєукраїнська науково-практична конференція «Інновації в освіті та педагогічна майстерність учителя-словесника» (Суми, 2019); Всеукраїнська науково-практична онлайн-конференція до Дня української писемності й мови «Українська мова: вчора, сьогодні, завтра в Україні і світі» (Київ, 2022); «Освітній триатлон: резильєнтність, зростання, пошук перспектив» (Кривий Ріг, 2023); II Всеукраїнська науково-практична конференція «Безбар'єрний простір в освіті: нові вимоги, виклики та успішні практики» (Рівне, 2025); *регіональних*: «Освітнє середовище із дитиною в центрі» (Носачів, 2018), «Вчительство у реаліях Нової української школи: професійне перезавантаження» (Ніжин, 2018), «Наступність у формуванні наскрізних навичок НУШ: від початкової ланки до ЗВО» та «10 компетенцій у нових реаліях: шляхи подолання освітніх втрат» (Кривий Ріг, 2025), «Лідери серед нас: як учнівська спільнота формує зміни» (Олександрія, 2025).

Публікації. Основні теоретичні та практичні результати дослідження відображено у 17 публікаціях, серед них 2 статті у наукових фахових виданнях України в галузі педагогіки, 3 статті в зарубіжних наукових періодичних виданнях і виданнях, віднесених до міжнародних наукометричних баз даних; публікація у збірнику матеріалів конференцій, методичний посібник у співавторстві та 10 публікацій, що додатково розкривають зміст дисертації.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається з анотації українською й англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 379 сторінок, основний зміст дисертації викладено на 242 сторінках, зокрема містить 26 таблиць, 6 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження, висвітлено його зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначено мету і завдання дослідження, об'єкт і предмет дослідження, виокремлено методи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення роботи, визначено особистий внесок здобувача наукового ступеня в опублікованих у співавторстві працях, наведено відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження, публікації, окреслено структуру та обсяг дисертації.

У **першому розділі** «Теоретичні засади фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності» здійснено проблемний аналіз контенту нормативно-правових вимог забезпечення фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності; компаративний аналіз структурно-організаційних і структурно-функціональних складових фахової підготовки учителів ЗЗСО в зарубіжних і національних закладах освіти, а також визначено методологічні абрисы понятійно-категоріального контенту фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності відповідності до першого та другого завдання.

Сформульовано у дефінітивному представленні поняття «*професійна майстерність учителів української мови і літератури ЗЗСО*» як комплекс високорозвинених професійних якостей і здібностей, які дозволяють ефективно організовувати освітньо-виховний процес завдяки високому рівню реалізації фахових наукових знань з української мови і літератури, педагогічних умінь, а також здатність забезпечувати якісне засвоєння здобувачами освіти знань, методичної компетентності та креативності, формування мовно-літературної грамотності, культурної ідентичності й національної свідомості учнів, а також сприяти їх особистісному й культурному розвитку.

Уточнено, що майстерність включає досконале володіння теоретичними та практичними основами української філології; передбачає використання інноваційних методів і технологій навчання мови та літератури; уміння формувати педагогічно доцільне середовище, яке сприяє розвитку мовленнєвих і творчих здібностей учнів; виховання в учнів шанобливого ставлення до української культури, літературної спадщини та духовних цінностей; здатність до рефлексії, самоосвіти та постійного професійного розвитку; також враховує інтеграцію компетентностей у синергії: професійно-педагогічної, мовно-комунікативної, навчально-науково-методичної, соціально-громадянської, загальнокультурної, лінгвокраїнознавчої, глобальної, риторичної, етико-естетичної, критичного мислення тощо. В умовах модернізації освітньо-наукових систем, коли особливий акцент зосереджено на формуванні культурної, національної ідентичності й розвитку критичного мислення учнів, структурні компоненти професійної майстерності вчителів української мови і літератури набувають особливого значення.

Виокремлено *основні компоненти професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО*, а саме:

1) лінгводидактичний компонент охоплює знання та вміння, пов'язані з навчанням української мови як державної, розвитком мовленнєвої компетентності здобувачів освіти/учнів, формуванням орфографічних, орфоепічних, граматичних і стилістичних навичок; учителі мають досконало володіти методиками навчання української мови з урахуванням вікових та психологічних особливостей учнів; важливим є застосування знання сучасних підходів до навчання мови, таких як комунікативно-діяльнісний, інтегративний та когнітивний підходи;

2) літературознавчий компонент передбачає забезпечення успішного викладання української літератури, вимагає від учителів наукових знань національного літературного канону, світових літературних процесів, теоретичних та практичних аспектів системного аналізу текстів; учителі повинні вміти зацікавити учнів літературними творами, спонукати їх до самостійного читання, інтерпретації та аналізу, а також формувати вміння співвідносити художні образи та ідеї із сучасними реаліями;

3) методичний компонент передбачає знання методик навчання мови і літератури, оволодіння вміннями адаптувати навчальні матеріали до рівня підготовленості здобувачів освіти/учнів, застосування інтерактивних технологій, зокрема проєктного навчання, кейс-методів, ділових ігор та інших форм активізації навчально-пізнавальної діяльності; включає використання цифрових ресурсів та інформаційно-телекомунікаційних платформ для створення інтерактивного навчального середовища;

4) психолого-педагогічний компонент забезпечує ефективність результативності педагогічної діяльності, передбачає знання психології здобувачів освіти/учнів, їх вікових особливостей, механізмів мотивації до навчання; учителі повинні володіти навичками педагогічної комунікації, емпатії, рефлексії й умінням забезпечити позитивної атмосфери у процесі навчання; вміти працювати із здобувачами освіти/учнями з різним рівнем підготовленості та з урахуванням їх індивідуальних потреб та інтересів;

5) культурологічний компонент забезпечує в учителів української мови і літератури як носіїв національних культурних цінностей, професійну майстерність та включає здатність інтегрувати в освітній процес сучасні знання про українську культуру, історію та традиції; актуалізує суспільну роль учителя у формуванні національної свідомості, патріотизму, усвідомлення ролі української мови як державної, а також індикатора національної ідентичності;

6) комунікативний компонент передбачає здатність до ефективної комунікації; є ключовим елементом професійної майстерності; учителі повинні демонструвати високий рівень мовленнєвої культури, бути взірцем для учнів у формуванні та реалізації культурпотенціалу української мови, а також сприяти формуванню їх комунікативних навичок; особливого значення набувають вміння ведення діалогу, дискусії, організації командної роботи;

7) інноваційний компонент передбачається у здатності сучасних учителів, які повинні бути відкритими до інтегрування сучасних технологій і методів в освітній процес; також вміння адаптуватися до змін в освітньому середовищі, використовувати цифрові інструменти для організації дистанційного навчання, створювати інтерактивний контент, а також застосовувати у навчанні елементи гейміфікації, цифрового сторітелінгу, хмарних сервісів;

8) рефлексивний компонент передбачає постійне вдосконалення професійної педагогічної діяльності та розвиток навичок рефлексії; вчителі повинні вміти аналізувати власну педагогічну діяльність, оцінювати її ефективність, визначати слабкі сторони та знаходити шляхи їх подолання; також включає здатність до самоосвіти, мобільності у професійних спільнотах і педагогічних дослідженнях, що забезпечують їх професійний розвиток.

Кейс професійної майстерності вчителів української мови і літератури актуалізовано у багатовимірному конструкті ієрархії педагогічного впливу науково-педагогічних працівників як надавачів освітніх послуг здобувачам освіти, вчителів української мови і літератури, які навчаються, а також учнів початкової і середньої школи.

Визначено, що *кейс професійної майстерності учителів української мови і літератури закладів загальної середньої освіти* – це систематизований комплекс складових, який презентує результативність, інноваційність та методичну компетентність педагога, відображаючи його професійні досягнення, творчі здобутки, реалізовані освітні проєкти та здатність до впровадження сучасних підходів в освітній процес; сучасний інструмент демонстрації педагогічної майстерності учителів української мови і літератури, що інтегрує результати його професійного розвитку, інноваційні методики, авторські розробки та досягнення; слугує платформою для самоаналізу, рефлексії та підвищення престижу професії, подальшого розвитку й самоствердження в професії; включає набір кейсів: предметно-знаннєвий, методичний, самоосвітньо-рефлексивний, культурологічний, комунікативно-психологічний, творчо-креативний, дослідницько-аналітичний.

У **другому розділі** «Методологічні засади фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності» обґрунтовано та розроблено організаційно-педагогічні умови забезпечення фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності; методику організації освітнього процесу формування кейсу професійної майстерності в учителів української мови і літератури ЗЗСО та розроблено структуру і зміст забезпечення формування кейсу професійної майстерності у навчальних програмах фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО.

Визначено та проаналізовано організаційно-педагогічні умови забезпечення фахової підготовки та професійного розвитку вчителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності: інтеграція сучасних національно-орієнтованих та цифрових освітніх стратегій, розвиток гнучких компетенцій та адаптивності до викликів сучасності, формування педагогічного лідерства та культурної дипломатії. Розкрито, що: інтеграція сучасних національно-орієнтованих і цифрових освітніх стратегій полягає в гармонійному поєднанні традицій української педагогіки та сучасних технологій, цифрових платформ, інтерактивних ресурсів, електронних підручників і мультимедійних засобів дозволяє зробити освітній процес більш гнучким, доступним і продуктивним; розвиток гнучких компетенцій та адаптивності до викликів у сучасному світі стрімких змін актуалізує навички критичного мислення, сприяє умінням приймати ефективні рішення в умовах невизначеності, працювати в міждисциплінарних командах та швидко адаптуватися до нових освітніх стандартів та технологій. Зауважено, що формування педагогічного лідерства та культурна дипломатія у професійній діяльності вчителів української мови і літератури стають ключовими елементами професійної підготовки, оскільки педагоги не тільки передають знання, а й виступають лідерами в організації освітнього процесу, мотивують учнів до пізнання, формують в них позитивне ставлення до української мови і літератури. Однією з важливих умов є підготовка педагогів до виконання ролі культурних дипломатів, які знайомлять учнів із багатством української культури, літератури й історії, формують національну свідомість і патріотизм. Реалізація зазначених організаційно-педагогічних умов створює фундамент для формування кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО, а

поєднання традицій, інноваційних підходів і культурного компоненту сприяла якості організації освітнього процесу та розвитку української освіти загалом.

Уточнено, що розроблення кейсів у сучасному освітньому середовищі є одним з найефективніших інструментів для вдосконалення професійної майстерності педагогів та підвищення якості освітнього процесу. Тож *кейс професійної майстерності вчителів української мови і літератури* є ефективним засобом презентації педагогічних досягнень, що сприяє поширенню інноваційного досвіду та підвищенню якості навчання. Використання зазначеного кейсу забезпечує активацію мотивації до професійного розвитку та сучасних технологій в освітньому процесі. Інтеграція складників кейсу, таких як предметно-знаннявий, методичний, самоосвітньо-рефлексивний, культурологічний, комунікативно-психологічний, дослідницько-аналітичний, творчо-новаторський часткові кейси у формуванні кейсу професійної майстерності вчителів української мови і літератури є важливим рушієм у забезпеченні якості процесу навчання та професійного розвитку педагогів.

Розроблено алгоритм поетапного формування кейсу професійної майстерності в межах фахової підготовки вчителів української мови і літератури ЗЗСО та їх професійного розвитку задля впровадження нових підходів до навчання педагогів:

I етап формування *предметно-знаннявий кейсу* у навчальних програмах фахової підготовки передбачає навчання з педагогічному/класичному ЗВО з метою здобуття необхідних лінгвістичних і літературознавчих знань у складниках ((*інформаційний* (опанування фахові знання, історико-культурний контекст, культура мовлення), *технологічний* (опанування й застосування цифрових інструментів для організації дистанційного та змішаного навчання для контент-генерації систем управління освітнім процесом) та *нормативний* (опанування вимог державних стандартів освіти, навчальних програм і планів)) згідно шляхів здійснення: отримання педагогічної освіти; навчання на програмах першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів галузі знань 03 Гуманітарні науки спеціальності 035 «Філологія (українська мова і література)» та галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 014 Середня освіта (українська мова і література);

II етап формування методичного та самоосвітньо-рефлексивного кейсів – власне педагогічна діяльність учителів з метою завершення становлення при входженні у професію; розвиток здатності до здійснення педагогічної діяльності; оволодіння практичними й методичними знаннями, уміннями й навичками; набуття досвіду у складниках (планування освітнього процесу, створення дидактичного контенту, використання інтерактивних методів навчання, застосування інноваційних технологій; формування уміння здійснювати індивідуалізацію та диференціацію навчання, оцінювання та забезпечення зворотного зв'язку; методична самоосвіта; рефлексія професійної діяльності, навички самоосвіти, планування професійного розвитку, навичок самоменеджменту; розвиток емоційного інтелекту, критичного мислення, пошук ресурсів і джерел знань, інноваційність) згідно шляхів здійснення: індивідуальні форми методичної діяльності (самостійна освіта, підвищення кваліфікації, менторство, персональні консультації) та колективні форми – шкільні (міжшкільні), районні (міські) методичні об'єднання викладачів української мови та літератури; постійні та разові семінари для педагогів, педагогічні читання, експозиції, конференції; базові школи; школи передового педагогічного досвіду; креативні групи тощо;

III етап формування *культурологічного та комунікативно-психологічного кейсів* – професійне становлення учителів з метою опанування професійною компетентністю; результативна педагогічна діяльність відповідно до стандартів (еталонів і норм); самоаналіз та

корекція професійно-особистісного розвитку сталої акмеодинаміки для пролонгованої зайнятості у складниках (розуміння культурного контексту, інтеграція культурологічного компоненту в навчання, формування національної свідомості; збагачення світогляду учнів, міжкультурний діалог, формування естетичних смаків; комунікативна компетентність, емпатія та психологічна чутливість, психологічна адаптивність; конфліктологічна компетентність, залучення до діалогічного навчання, формування позитивної мотивації, розвиток навичок активного слухання) згідно шляхів здійснення: практикуми, спецкурси, науково-методичні семінари, науково-педагогічні школи, тренінги особистісного та професійного зростання; підтримка постійних зв'язків із зовнішнім середовищем; включеність у продуктивну діяльність світового професійного співтовариства; системна самоосвітня діяльність;

IV етап формування дослідницько-аналітичного кейсу – професіоналізм/умілість учителя української мови і літератури з метою формування досконалих рівнів володіння професійною компетентністю; розвиток критичного мислення та творчого підходу до організації навчання, орієнтація на постійне вдосконалення педагогічної майстерності в умовах динамічних змін освітнього середовища у складниках (організація дослідницької діяльності учнів, методологія наукового дослідження на мовно-літературну тематику; критичний аналіз освітнього процесу; розвиток навичок самостійного аналізу, пошук актуальної інформації; аналітичний підхід до літературних текстів, інтерпретація мовних явищ, міждисциплінарний підхід; формування вмінь системно мислити, аналізувати та інтерпретувати як мовно-літературні, так і педагогічні явища) згідно шляхів здійснення: школи педагогічної майстерності, майстер-класи, творчі лабораторії, професійні конкурси; організація міждисциплінарних проєктів, підтримка професійного розвитку через участь у вебінарах, тренінгах, міжнародних конференціях;

V етап формування *творчо-новаторського кейсу* – педагогічне новаторство з метою креативно-професійної реалізації, упровадження авторських методик, креативних ідей та інноваційних освітніх технологій у навчальні програми; створення та реалізація експериментальних проєктів, спрямованих на підвищення якості освіти; інтеграція міждисциплінарного підходу для збагачення змісту й методів викладання; формування здатності до самостійного генерування нових знань і педагогічних рішень у складниках (розроблення інноваційних методів навчання, стимулювання креативності учнів; інтерпретація літературних текстів, індивідуалізація навчання, інклюзія; пошук джерел натхнення, застосування інтерактивних інструментів; навчання впродовж життя, особистий творчий розвиток учителів) згідно шляхів здійснення: розроблення авторських навчально-методичних матеріалів, створення й упровадження інноваційних педагогічних технологій, формування аксіологічної складової освіти з акцентом на морально-естетичному вихованні через взаємодію з мистецтвом і культурною спадщиною України.

Означений алгоритм деталізовано через структуру і зміст самого процесу на етапах: навчання в педагогічних/класичних ЗВО, власне педагогічної діяльності учителів-початківців, словесників професійного становлення учителів, формування професіоналізму/умілості вчителів української мови і літератури, педагогічного новаторства та майстерності технологічної цифровізації, професійної мобільності та розвитку.

У **третьому розділі** «Проектування та верифікація моделі організації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу їх професійної майстерності» обґрунтовано та розроблено модель організації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу їх професійної майстерності (рис.1), яка складається з

цільового, методологічного, методичного, змістового та діагностичного блоків забезпечення її ефективності у визначених організаційно-педагогічних умовах та здійснено перевірку її ефективності. Педагогічний експеримент включав констатувальний та формувальний етапи дослідження, зокрема на констатувальному етапі встановлено фактичний стан сформованості професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО, а на формувальному – при упровадженні моделі організації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу їх професійної майстерності в експериментальних групах (далі – ЕГ) здійснено апробацію розробленої моделі з метою визначення її ефективності шляхом оцінювання рівня сформованості кейсу професійної майстерності в учителів української мови і літератури ЗЗСО (табл.1, табл.2) за рівнями (низький, середній та високий) на базі розроблених критеріїв (технологічної цифровізації; професійної мобільності; професійного розвитку) до початку (констатувальний) і після (формувальний) експерименту, а контрольні групи (далі – КГ) навчалися за традиційною методикою. Експериментальною площадкою визначено заклади вищої освіти – Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника та Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя.

Таблиця 1

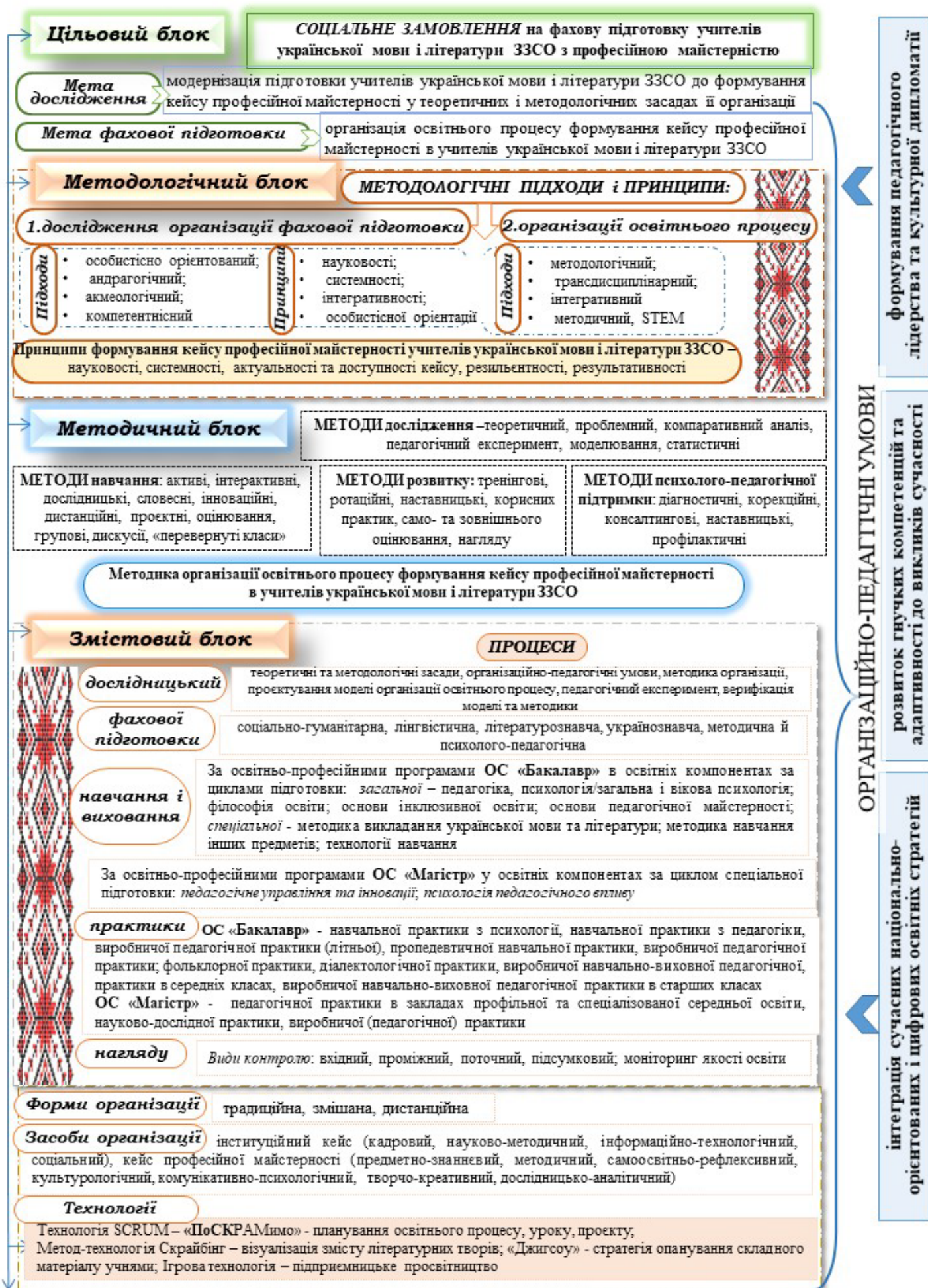
Зведені показники рівнів сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО (бакалаври) у ЕГ і КГ на констатувальному (К) та формувальному (Ф) етапах експерименту, у %

Рівні	Групи	Критерії								
		технологічної цифровізації			професійної мобільності			професійного розвитку		
		К	Ф	Δ	К	Ф	Δ	К	Ф	Δ
Високий	ЕГ	15,5	29,9	+14,4	9,4	17,5	+8,1	7,8	16,9	+9,1
	КГ	15,6	17,1	+1,5	9,5	10,5	+1,0	7,9	9,8	+1,9
Середній	ЕГ	41,5	50,3	+8,8	46,5	58,0	+11,5	38,6	48,9	+10,3
	КГ	42,0	43,1	+1,1	46,3	48,6	+2,3	38,9	40,1	+1,2
Низький	ЕГ	43,0	19,8	-23,2	44,1	24,5	-19,6	53,6	34,2	-19,4
	КГ	42,4	39,8	-2,6	44,2	40,9	-3,3	53,2	50,1	-3,1

Таблиця 2

Зведені показники рівнів сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО (магістри) у ЕГ і КГ на констатувальному (К) та формувальному (Ф) етапах експерименту, у %

Рівні	Групи	Критерії								
		технологічної цифровізації			професійної мобільності			професійного розвитку		
		К	Ф	Δ	К	Ф	Δ	К	Ф	Δ
Високий	ЕГ	14,5	23,3	+8,8	13,3	25,1	+11,8	12,5	23,5	+11,0
	КГ	14,3	17,5	+3,2	13,8	16,7	+2,9	12,8	18,1	+5,3
Середній	ЕГ	42,1	53,1	+11,0	41,4	49,2	+7,8	36,3	44,6	+8,3
	КГ	42,6	46,4	+3,8	40,4	43,8	+3,4	36,9	38,6	+1,7
Низький	ЕГ	43,4	23,6	-19,8	45,3	25,7	-19,6	51,2	31,9	-19,3
	КГ	43,1	36,1	-7,0	45,8	39,5	-6,3	50,3	43,3	-7,0

Науковий доробок: для 1-4 класів –

- ✓ Інформаційний портфель учителя початкової школи (інформаційне забезпечення освітнього процесу);
- ✓ Рухомі картинки: активізація діяльності учнів *іграшки-методики* на уроках читання для 1-4-го класів;
- ✓ Символ щастя – лелека. Читання у 2 класі;
- ✓ Літературне читання: *творчі завдання* для 2-го класу;
- ✓ Уроки літературного читання в 3 класі: *методичний посібник для вчителя*;
- ✓ Календарне плакування з читання за підручником «Літературне читання. 3 клас» В. Науменко;
- ✓ Творчі *вправи і завдання* засокотять до навчання: прийоми роботи на уроках літературного читання у 3-му класі;
- ✓ Я у світі. Картки. 3-4 класи: *збірник дидактичних матеріалів*;
- ✓ Українська мова: книжка для вчителя: *календарне плакування та розробки уроків*, 4 клас;
- ✓ Літературне читання: *прийоми роботи з учнями* 4-го класу;
- ✓ Модуль технології, форми і засоби забезпечення формування професійних компетентностей учасників сертифікації (учителів початкової школи (1-4 класи), які здійснюють реалізацію Державного стандарту початкової освіти)

для 5-9 класів –

- ✓ З літературою на «ти» (5-9 класи);
- ✓ Модулі: 1.технології, форми і засоби забезпечення формування професійних компетентностей учасників сертифікації (учителів української мови та літератури (5-6 класи), які здійснюють реалізацію нового Державного стандарту на першому циклі базової загальної середньої освіти); 2.технології, форми і засоби забезпечення формування професійних компетентностей учасників сертифікації (учителів української мови та літератури (7-9 класи), які здійснюють реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти)

Засоби інформаційної підтримки з авторськими рекомендаціями на всеукраїнській освітній платформі «ВСЕОСВІТА»: для 1-4 класів –

- ✓ «Сучасний інтегрований урок: від ідеї до проведення» (української мови/читання), <https://cutt.ly/HrYVuI5p>;
- ✓ «Тематичний день: від ідеї – до втілення» української мови/читання у предмети підготовки початкової школи, <https://cutt.ly/8rYVjAkA>;
- ✓ «Практичні інструменти розвитку критичного мислення учнів у початковій школі», <https://cutt.ly/arYViZ7P>;
- ✓ «ПоСКРАМимо або як все встигнути і нічого не забути», <https://cutt.ly/UrYVnmj>;
- ✓ «Модель учнівського самоврядування для дітей молодшого шкільного віку», <https://cutt.ly/NrYVp3NQ>;
- ✓ «Валізка творчих вправ на уроках літературного читання початкової школи», <https://cutt.ly/GrYVaZHU>;
- ✓ «Валізка творчих прийомів та вправ на уроках навчання грамоти», <https://cutt.ly/ErYVdZAD>;
- ✓ «Фінансова грамотність для дошкільнят та дітей молодшого шкільного віку», <https://cutt.ly/jrYVgMf2>;

для 5-9 класів –

- ✓ «Практика реалізації інтегративного підходу до навчання учнів у мовно-літературній освітній галузі», <https://cutt.ly/SrYVyXDX>;
- ✓ «Скрайбінг на уроках гуманітарного циклу в середній та старшій школі», <https://cutt.ly/urYVfRX9>;
- ✓ «Валізка творчих вправ на уроках зарубіжної літератури», <https://cutt.ly/brYVamJ4>

Академічні активи мобільності авторки: 1.Підготовка *пропозицій* щодо вдосконалення системи оцінювання професійної діяльності педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти (Наказ № 01-10/3-а ДСЯО України); 2.Розроблення матеріалів для реалізації другого (самооцінювання учасниками сертифікації власної педагогічної майстерності) та третього (вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації) етапів сертифікації педагогічних працівників (вчителів навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Суспільствознавство») (Наказ № 01-11/11-а ДСЯО України); *анкети самооцінювання* (вчителів навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Суспільствознавство»); *методичні рекомендації* щодо заповнення анкети самооцінювання (вчителів навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Суспільствознавство»); *методика експертного оцінювання* професійних компетентностей учасників сертифікації (вчителів навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Суспільствознавство»); 3.Розроблення матеріалів для реалізації другого (самооцінювання учасниками сертифікації власної педагогічної майстерності) та третього (вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації) етапів сертифікації педагогічних працівників (вчителів української мови та літератури, які здійснюють реалізацію нового Державного стандарту на першому циклі базової загальної середньої освіти) (Наказ № 01-10/10-а ДСЯО України); *анкети самооцінювання* (вчителів української мови та літератури, які здійснюють реалізацію нового Державного стандарту на першому циклі базової загальної середньої освіти); *методичні рекомендації* щодо заповнення анкети самооцінювання (вчителів української мови та літератури, які здійснюють реалізацію нового Державного стандарту на першому циклі базової загальної середньої освіти); *методики експертного оцінювання* професійних компетентностей учасників сертифікації (вчителів української мови та літератури, які здійснюють реалізацію нового Державного стандарту на першому циклі базової загальної середньої освіти); 4.Проведення сертифікації педагогічних працівників (вчителів української мови та літератури) у 2023 році в якості *експерта* (Наказ №01-10/191 ДСЯО України) для вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації (вчителів української мови та літератури) відповідно до Методики експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації (вчителів української мови та літератури), (Наказ № 01-10/168 ДСЯО України); 5.Підвищення кваліфікації педагогічних працівників, які забезпечуватимуть реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти на першому (адаптаційному) циклі базової середньої освіти у 2023/24 навчальному році, та пілотних класів у якості тренера – експерта (Наказ № 168В КОДА)

Рис. 1 Модель організації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу їх професійної майстерності

Відповідно показники рівнів сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО мали позитивну динаміку в ЕГ, яку встановлено (у %) для ОС «Бакалавр» на високому та середньому рівнях за критеріями відповідно – +14,4; +8,8 технологічної цифровізації; +8,1; +11,5 професійної мобільності; +9,1; +10,3 професійного розвитку, що пов'язано зі негативним даними дельти на низькому рівні (–23,2 технологічної цифровізації; –19,6 професійної мобільності; –19,4 професійного розвитку).

ВИСНОВКИ

1. Здійснено проблемний аналіз теоретичних доробків, нормативно-правових вимог забезпечення фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності. Аналіз нормативно-правових актів, що регулюють кваліфікаційні вимоги до підготовки учителів української мови і літератури, підтверджує необхідність застосування комплексного підходу до формування теоретичних і методологічних засад забезпечення й розвитку їх професійної майстерності. Нормативні документи формують базу правового регулювання для прогресу викладачів, однак їх ефективна реалізація вимагає інтеграції прогресивних освітніх технологій, завдяки інноваційному підходу активної взаємодії між закладами освіти. Проаналізовано кваліфікаційні вимоги до підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО, які включають високий рівень фахової підготовки, здатність до творчого підходу в навчанні, глибокі знання з української мови і літератури, а також професійну етику, адаптацію освітнього процесу до потреб учнів, використання інноваційних технологій у постійному професійному розвитку, що забезпечує якість навчання і виховання здобувачів ЗЗСО в умовах динамічного розвитку освітнього середовища та реалізації реформи «Нова українська школа».

Встановлено, що розроблення кейсу професійної майстерності вимагає детального аналізу ключових понять і категорій, які визначають зміст і логіку організації освітнього процесу його формування. Запропоновано «кейс професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО», до якого враховано низку складових кейсів: предметно-знаннявий, методичний, самоосвітньо-рефлексивний, культурологічний, комунікативно-психологічний, творчо-креативний та дослідницько-аналітичний. Предметно-знаннявий кейс формує основу для якісного викладання навчальних предметів та розвитку мовно-літературної компетентності учнів. Методичний кейс забезпечує педагогічну гнучкість й ефективну організацію освітнього процесу. Самоосвітньо-рефлексивний кейс дозволяє вчителю зберігати актуальність власних знань і практик та забезпечувати спроможності до їх розвитку, а також гнучко реагувати на освітні виклики. Культурологічний кейс забезпечує формування в учителів здатності інтегрувати в освітній процес знання про українську культуру, традиції, ментальність, виховувати в учнів почуття національної ідентичності через мовно-літературний матеріал. Комунікативно-психологічний кейс сприяє розвитку в педагогів навичок ефективної міжособистісної взаємодії з учнями, колегами, батьками, уміння створювати комфортну психологічну атмосферу для навчання. Творчо-креативний кейс акцентує увагу на здатності учителів розробляти нестандартні форми роботи, упроваджувати інноваційні підходи до викладання мови та літератури, розвитку творчого мислення учнів. Дослідницько-аналітичний кейс забезпечує учителів навичками аналізу сучасних тенденцій у мовознавстві, літературознавстві та педагогіці, умінням організовувати власну дослідницьку діяльність, спрямовану на підвищення якості освітнього процесу.

Отже, підготовка учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності ґрунтується на нормативно-правових засадах, порівняльному аналізі національного й міжнародного досвіду, а також методологічному обґрунтуванні тезаурусу ключових понять і категорій, що забезпечує інтеграцію теоретичних знань із практичною діяльністю.

2. Обґрунтовано методологічні засади організації фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності, а саме: організаційно-педагогічні умови забезпечення фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності (інтеграція сучасних національно-орієнтованих і цифрових освітніх стратегій; розвиток гнучких компетенцій та адаптивності до викликів сучасності; формування педагогічного лідерства та культурної дипломатії); методiku організації освітнього процесу формування кейсу професійної майстерності в учителів української мови і літератури ЗЗСО з методичним апаратом дослідження, навчання, розвитку та психолого-педагогічної підтримки, змістового наповнення освітньо-професійних програм ОС «Бакалавр» та «Магістр», систематизації складових процесів дослідницького, фахової підготовки, навчання і виховання, практики та нагляду за організацією освітнього процесу. Організаційні складові його забезпечення систематизовано у формах, засобах (інституційного та професійної майстерності кейсів), технологіях, авторського кейсу, критеріального апарату оцінювання рівнів сформованості кейсу професійної майстерності вчителів української мови і літератури ЗЗСО. Розроблено структуру та зміст забезпечення формування кейсу професійної майстерності вчителів української мови і літератури ЗЗСО.

3. Обґрунтовано та розроблено структуру та зміст забезпечення формування кейсу професійної майстерності у фаховій підготовці учителів української мови і літератури ЗЗСО у часткових кейсах: *предметно-знаннявий* – охоплює сукупність знань і компетенцій, які забезпечують глибоке розуміння вчителем предметів, їх структури, закономірностей та зв'язків з іншими дисциплінами; включає ключові аспекти: фахові знання, їх актуальність та інтеграцію, історико-культурний контекст, методи аналізу текстів, культуру мовлення, знання програмових вимог, що забезпечують основи для професійної діяльності учителів, формують їх фахову ідентичність, сприяють створенню якісного освітнього середовища та підготовці школярів до розуміння мовних і літературних процесів у сучасному світі; *методичний* – є системним набором професійних компетенцій, знань і вмінь, які забезпечують якісну організацію освітнього процесу відповідно до сучасних освітніх стандартів; охоплює аспекти: планування навчально-пізнавальної діяльності, створення дидактичного контенту, використання інтерактивних методів навчання, застосування інноваційних технологій, індивідуалізацію та диференціацію навчання, оцінювання та зворотний зв'язок, методичну самоосвіту для забезпечення високої якості освітнього процесу, підвищення мотивації учнів до вивчення української мови і літератури та формування в них ґрунтовних знань і компетенцій, необхідних в умовах соціальної турбулентності; *самоосвітньо-рефлексивний* – формує здатність майбутніх педагогів до постійного професійного вдосконалення, аналізу власної діяльності, усвідомлення її результативності та визначення шляхів розвитку; включає ключові аспекти: рефлексію професійної діяльності, навички самоосвіти, планування професійного розвитку, розвиток навичок самоменеджменту, емоційний інтелект, пошук ресурсів і джерел знань, інноваційність для забезпечення стійкості до змін в освіті, забезпечення підвищення рівня педагогічної

культури та сприяє реалізації сучасних підходів до викладання української мови і літератури; *культурологічний* – спрямований на формування учителів як носіїв національної культури, здатних інтегрувати культурологічний зміст в освітній процес для формування духовно багатой, національно свідомої особистості здобувачів освіти; охоплює ключові аспекти: розуміння культурного контексту, інтеграцію культурологічного компоненту в навчання, формування національної свідомості, збагачення світогляду учнів, міжкультурний діалог, формування естетичних смаків, символічне художнє мислення, що дозволяє учителям здійснювати виховну функцію через навчання, сприяти духовному зростанню здобувачів освіти, формувати їх культурну компетентність і національну свідомість; *комунікативно-психологічний* – є фундаментальним компонентом професійної майстерності, який забезпечує ефективну взаємодію учителів з учнями, колегами, батьками та сприяє створенню позитивного психологічного клімату в освітньому середовищі; основні аспекти включають: розвиток комунікативної компетентності, емпатію та психологічну чутливість, психологічну адаптивність, конфліктологічну компетентність, залучення до діалогічного навчання, формування позитивної мотивації, розвиток навичок активного слухання, інтерактивні технології навчання, що забезпечує формування вчителя як компетентного комунікатора, який, окрім передачі знань, здійснює формування гармонійних взаємин в освітньому процесі, сприяє соціальному і психологічному розвитку здобувачів освіти, розкриттю їх потенціалу та забезпеченню умов для позитивного освітнього досвіду; *дослідницько-аналітичний* – розкриває здатності майбутніх педагогів до системного аналізу, проведення дослідницької діяльності та критичного осмислення педагогічних явищ, літературних текстів, мовних феноменів та освітніх процесів; основні складові включають: організацію дослідницької діяльності учнів, аналітичний підхід до аналізу літературних текстів, методологію наукових досліджень, інтерпретацію мовних явищ, критичний аналіз освітнього процесу, пошук актуальної інформації, застосування міждисциплінарного підходу, розвиток навичок самостійного аналізу, що забезпечує розвиток у педагогів та учнів у глибокому розумінні предмета, формування вмінь системно мислити, аналізувати й інтерпретувати як мовно-літературні, так і педагогічні явища, що є важливим у сучасному освітньому середовищі та повсякденному житті; *творчо-новаторський* – відображає здатності майбутніх педагогів до генерації нових ідей, пошуку нестандартних рішень і творчого підходу в організації освітнього процесу, що сприяє формуванню творчого потенціалу здобувачів освіти; ключові аспекти включають: розроблення інноваційних методів навчання, стимулювання креативності учнів, інтерпретацію літературних текстів, індивідуалізацію навчання, пошук джерел натхнення, застосування інтерактивних інструментів, розвиток критичного мислення, особистий творчий розвиток учителів, дозволяє учителям української мови та літератури перетворити освітній процес на натхненну, живу взаємодію, яка сприяє ефективному засвоєнню навчального матеріалу, розвитку творчих здібностей учнів, їх здатності до самовираження інноваційної та креативної діяльності.

4. Обґрунтовано та розроблено критеріальний апарат оцінювання рівнів (низький, середній та високий) сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО для ОС «Бакалавр» та ОС «Магістр» за критеріями – технологічної цифровізації, професійної мобільності та професійного розвитку. Для ОС «Магістр» встановлено критерії за рівнями: технологічної цифровізації (низький – *початкові здатності* –

мовлення та письмового використання державних мов; критичного ставлення до реалій, самокритики та якості й безпеки інформаційного пошуку, системного аналізу інформаційних джерел за призначенням; корпоративної та індивідуальної роботи; адаптування в невизначених умовах; взаємодії з представниками професійних колективів різних рівнів, експертами за галузями знань/видами економічної діяльності; опанування науковими знаннями; здійснення добору, опрацювання та аналізу інформаційних систем; впровадження сучасних наукових знань на практиці у соціальній і професійній зайнятості; використання цифрового освітнього ресурсного потенціалу ІКТ у професійній діяльності; *початкові уміння*: застосування ІКТ; встановлювати та розв'язувати проблеми соціального та фахового характеру; середній – *достатні здатності* до: шани та поваги до різноманіття та полікультурності; мотивації та етично-морального позиціонування; до свідомої соціальної відповідальності; діагностики та вирішення проблемних ситуацій професійного спрямування; до впровадження стратегій освітньої політики; планування освітнього менеджменту, забезпечення якості й оцінювання ефективності роботи; встановлення та вирішення проблем у професійній сфері зайнятості, критичного вияву та самокритики; генерування новацій та креативності у прийнятті обґрунтованих організаційних рішень; розроблення та оприлюднення освітніх і дослідницьких проєктів, управління ними та мотивація працівників проєктних колективів у досягненні мети; високий – *покращені здатності* до: спілкування іноземними мовами; оперування абстрактними проєкціями мислення; здійснення наукових досліджень на необхідному рівні наукознавства; креативної діяльності та новаторства; системного аналізу проблем технологічної цифровізації суспільних видів діяльності, пов'язаних з соціокультурними комунікаціями державними та іноземними мовами; до лідерства; до міжнародної співпраці, комунікацій з експертами з різних професійних категорій педагогічної та філологічної сфери фахової діяльності; застосування підходів, принципів і методів наукового дослідництва у науковій і педагогічній діяльності; професійної мобільності: низький – *початкові здатності* до застосування знань з історії українського мовознавства, літературного процесу, соціальної історії України, джерелознавства історії України, країнознавства та історичного країнознавства, масової літератури і белетристики; нарощення когнітивного потенціалу знань і оперування у предметній сфері та фаховій діяльності; застосування інновацій у професійній роботі; здійснення педагогічного моніторингу у власній фаховій діяльності вчителя та встановлення потреб, перспектив та ресурсозабезпечення для професійного розвитку впродовж життя; *початкові уміння*: орієнтуватися в різних векторах і стилях лінгвістики; сприйняття літературознавства як складної системи та усвідомлення еволюційного розвитку їх національних й світових закономірностей; середній – *достатні здатності* до системного аналізу й критичної метрики історичних надбань і сучасних наукових досягнень у сфері мово- та літературознавства; застосування знань з системної організації української мови, комунікативної лінгвістики, соціолінгвістики, української лінгвокультурології, культури української наукової мови; моделювання архітектури змісту й організації навчання, формування в учнів ключових компетентностей до опанування інтегрованого освітнього процесу набуття знань з української мови і літератури; вироблення ефективних прийомів мотивації учнів до саморозвитку, спрямовування їх на прогрес і формування у них обґрунтованої позитивної самооцінки; *достатні уміння*: наукового дослідництва й структурування мовних, мовленнєвих або літературних матеріалів із застосуванням класичних та інноваційних методологічних підходів; усвідомлення та застосування методологічних, організаційних та правових засад регулювання, науково-дослідницьких та науково-технічних робіт, проєктів або розроблення інноваційних продуктів і

сервісів у сфері філології, презентація результатів академічному товариству й оформлення прав інтелектуальної власності; високий – *покращені здатності* до: системного аналізу професійної мобільності; застосування сучасних наукових знання у філологічній семантиці для вирішення фахових проблем; фахово компетентної та продуктивної участі в різних форматах наукових комунікацій, зібрань академічних публікацій у галузі мовознавства та літературознавства; до застосовування знань мовленнєвого етикету в комунікативній діяльності фахівця, наукового стилю мовлення, тренінгу професійного самовизначення, документознавства у сфері освіти; до конструктивної та безпечної взаємодії з учасниками освітнього процесу; забезпечення функціонування безпечного та інклюзивного освітнього середовища; формування в учнів культури академічної доброчесності та етики, їх принципів у фаховому призначенні; *покращенні умінь*: оперувати спеціальною термінологією наукових філологічних досліджень; розуміння важливості використання експресивних, емоційних і логічних засобів мови) та професійного розвитку: низький – *початкові здатності* до застосовування освітніх технологій; організації науково-дослідних та науково-технічних робіт; філософського аналізу філологічних та педагогічних проблем; середній – *достатні здатності* до застосовування інтелектуального потенціалу знань з історії та сучасного стану мовознавчих/літературознавчих учень; методології граматики української мови; до соціально-філософського аналізу проблем у сфері освіти, науки й інноватики; знань з літератури як художньої системи, етнопсихології, історії та народної культури української діаспори, комунікативного синтаксису, української періодики (історії та сучасності), медіатексту в сучасному комунікативному дискурсі; високий – *покращені здатності* з лінгвістичного/літературознавчого аналізів текстів; до інноваційної діяльності у забезпеченні філологічних дисциплін; до прогностики тенденцій літературознавства; до соціально-філософського аналізу проблем наукознавства, філології, педагогіки та інших конкретно-наукових ситуацій, тенденцій; до застосовування знань з семантичної граматики, стилістики PR-тексту та рекламних повідомлень, лінгвоаналізу іншомовного тексту, психології стресу, редагування перекладу; текстології та редагування тексту як об'єкту лінгвістичних досліджень; інформаційної безпеки, літературознавчої герменевтики, профілактики та врегулювання конфліктів, історії української літературної критики).

5. Обґрунтовано, розроблено та верифіковано модель організації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу їх професійної майстерності у блоках (цільовому, методологічному, методичному, змістовому та діагностичному). Цільовий блок моделі включає соціальне замовлення на фахову підготовку учителів української мови і літератури ЗЗСО з професійною майстерністю та прагнення досягнення дуальної мети дослідження та фахової підготовки. У методологічному блоці моделі виокремлено методологічні підходи і принципи, зокрема підходи: дослідження організації фахової підготовки – особистісно-орієнтований, андрагогічний, акмеологічний, компетентнісний; методологічні підходи організації освітнього процесу – методологічний, трансдисциплінарний, методичний та STEM, а також принципи дослідження формування понятійно-категоріального контенту – науковості, системності, інтегративності та особистісної орієнтації; формування кейсу професійної майстерності вчителів української мови і літератури ЗЗСО – науковості, системності, актуальності та доступності кейсу, резильєнтності, результативності. У методичному блоці моделі сформовано методичний апарат – методи дослідження, навчання, розвитку та психолого-педагогічної підтримки організації освітнього процесу. Розроблено методику організації освітнього процесу формування кейсу професійної майстерності в учителів української мови і літератури ЗЗСО, яку впроваджено як компонентну складових

методичного блоку моделі. До змістового блоку моделі включено на основі процесного підходу основні структурні компоненти, а саме організація освітнього процесу підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО: дослідницький (теоретичні та методологічні засади, організаційно-педагогічні умови, методика організації, проєктування моделі організації освітнього процесу, педагогічний експеримент, верифікація моделі та методики); за видами фахової підготовки (соціально-гуманітарну, лінгвістичну, літературознавчу, українознавчу, методичну й психолого-педагогічну); навчання і виховання за освітньо-професійними програмами – ОС «Бакалавр» у освітніх компонентах за циклами підготовки (загальної – педагогіка, психологія/загальні і вікова психологія, філософія освіти, основи інклюзивної освіти, основи педагогічної майстерності; спеціальної професійної: методика викладання української мови та літератури, методика навчання інших предметів, технології навчання); ОС «Магістр» в освітніх компонентах за циклом спеціальної професійної підготовки (педагогічне управління та інновації, психологія педагогічного впливу); практики – ОС «Бакалавр» та «Магістр».

Специфіку організації освітнього процесу підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності візуалізовано з представленням: форм (традиційна, змішана, дистанційна), засобів (інституційний кейс (кадровий, науково-методичний, інформаційно-технологічний, соціальний), кейс професійної майстерності (предметно-знаннявий, методичний, самоосвітньо-рефлексивний, культурологічний, комунікативно-психологічний, творчо-креативний, дослідницько-аналітичний)); технологій (SCRUM – «ПоСКРАМимо» - планування освітнього процесу, уроку, проєкту; метод-технологія Скрайбінг – візуалізація змісту літературних творів; «Джигсоу» – стратегія опанування складного матеріалу учнями; ігрова технологія – підприємницьке просвітництво) організації. Авторський кейс імплементовано у змістовий блок у складових, присвячених забезпеченню початкової та старшої школи авторського наукового доробку, комплекту засобів інформаційної підтримки з авторськими рекомендаціями, розміщеними на всеукраїнській освітній платформі «ВСЕОСВІТА» та власних академічних активів мобільності:

1. Підготовка *пропозицій* щодо вдосконалення *системи оцінювання професійної діяльності* педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти (Наказ № 01-10/3-а ДСЯО України);
2. Розроблення матеріалів для реалізації другого (самооцінювання учасниками сертифікації власної педагогічної майстерності) та третього (вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації) етапів сертифікації педагогічних працівників (вчителів навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Суспільствознавство»)) (Наказ № 01-11/11-а ДСЯО України): *анкети самооцінювання* (вчителів навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Суспільствознавство»); *методичні рекомендації* щодо заповнення анкети самооцінювання (вчителів навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Суспільствознавство»); *методика експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації* (вчителів навчальних предметів громадянської та історичної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Суспільствознавство»);
3. Розроблення матеріалів для реалізації другого (самооцінювання учасниками сертифікації власної педагогічної майстерності) та третього (вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації) етапів сертифікації педагогічних працівників (вчителів української мови та літератури, які здійснюють реалізацію нового Державного стандарту на першому циклі базової загальної середньої освіти) (Наказ № 01-10/10-а ДСЯО України): *анкети самооцінювання* (вчителів української мови та літератури, які здійснюють реалізацію нового Державного

стандарту на першому циклі базової загальної середньої освіти); *методичні рекомендації* щодо заповнення анкети самооцінювання (вчителів української мови та літератури, які здійснюють реалізацію нового Державного стандарту на першому циклі базової загальної середньої освіти); *методики експертного оцінювання* професійних компетентностей учасників сертифікації (вчителів української мови та літератури, які здійснюють реалізацію нового Державного стандарту на першому циклі базової загальної середньої освіти); 4.Проведення сертифікації педагогічних працівників (вчителів української мови та літератури) у 2023 році в якості *експерта* (Наказ №01-10/191 ДСЯО України) для вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації (вчителів української мови та літератури) відповідно до Методики експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації (вчителів української мови та літератури), (Наказ № 01-10/168 ДСЯО України); 5.Підвищення кваліфікації педагогічних працівників, які забезпечуватимуть реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти на першому (адаптаційному) циклі базової середньої освіти у 2023/24 навчальному році, та пілотних класів у якості тренера – експерта (Наказ № 168В КОДА). Діагностичний блок моделі розроблено із критеріальним апаратом оцінювання рівнів (низький, середній та високий) сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО за критеріями – технологічної цифровізації; професійної мобільності; професійного розвитку. Синхронізацію цілісної єдності синхронізації блоків моделі організації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу їх професійної майстерності забезпечено завдяки обраним організаційно-педагогічним умовам. Результат – сформованість кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО.

Встановлено позитивну динаміку рівнів сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО для ОС «Магістр» на високому та середньому рівнях за критеріями відповідно – +8,8; +11,0 технологічної цифровізації; +11,8; +7,8 професійної мобільності; +11,0; +8,3 професійного розвитку, що пов'язано зі негативним даними дельти на низькому рівні (–19,8 технологічної цифровізації; –19,6 професійної мобільності; –19,3 професійного розвитку), що доводить ефективність захисних положень при організації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності.

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації

Статті в наукових фахових виданнях України

1. **Харітоненко Л.А.** Практика формування кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Випуск 61. Том 2. С.30-35.
2. **Харітоненко Л.А.,** Рідей Н.М. Кейс професійної майстерності вчителя української мови і літератури. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 3(43). С.1805-1817.

Статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях і виданнях, віднесених до міжнародних наукометричних баз даних

3. **Kharitonenko L.** Innovations and traditions in Ukrainian language teaching at the educational establishments of Ukraine: cases, models of the future . *Futurity Education*. 2022. №2(1), pp. 57–71. (Index Copernicus).
4. **Kharitonenko L.** Analysis of innovative methods of Ukrainian language teaching at the educational institutions of general secondary education. *Futurity Education*. 2022. №2(2), pp.52–64. (Index Copernicus).

5. **Kharitonenko L.** STEM office of the Ukrainian language of the institution of general secondary education (Ukrainian experience). *Futurity Education*. 2022. № 2(4), pp. 44–52. (Index Copernicus).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

6. **Харітоненко Л.А.** Інформаційно-технологічні засоби підтримки кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО. *Наукові орієнтири: теорія та практика досліджень: збірник наукових праць з матеріалами III Міжнародної наукової конференції*, м. Ужгород, 17 травня 2024 р. С. 253-254.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації – посібники

7. Науменко В.О., **Харітоненко Л.А.** Уроки літературного читання в 3 класі: методичний посібник для вчителя. Київ: Генеза. 2014. 272с.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

8. **Харітоненко Л.** Символ щастя – лелека. *Все для вчителя: інформаційно-практичний бюлетень*. 2010. №31-32. С. 73-74.

9. Науменко В., **Харітоненко Л.** Календарне планування з читання за «Читанкою» (3 клас). *Початкова школа : науково-методичний журнал*. 2012. № 8. С.27-31.

10. **Харітоненко Л.** Інформаційний портфель учителя початкової школи. *Інформаційне забезпечення навчального процесу*. 2013. №8. С.91-94.

11. **Харітоненко Л.** Літературне читання: творчі завдання для 2-го класу. *Учитель початкової школи : науково-методичний журнал*, 2013. №6. С. 13-15.

12. **Харітоненко Л.** Рухомі картинки: активізація діяльності учнів на уроках читання. *Учитель початкової школи : науково-методичний журнал*. 2014. № 4. С. 24-27.

13. **Харітоненко Л.** Творчі вправи і завдання заохотять до навчання : прийоми роботи на уроках літературного читання у 3-му класі. *Учитель початкової школи : Науково-методичний журнал*, 2014. №10. С.30-33.

14. Захарійчук М.Д., Стратілат І.Д., **Харітоненко Л.А.** Українська мова: книжка для вчителя: календарне планування та розробки уроків, 4 клас. Київ: Грамота. 2015. С.105-214.

15. **Харітоненко Л.** Літературне читання: прийоми роботи з учнями 4-го класу. *Учитель початкової школи : науково-методичний журнал*, 2015. № 9. С.28-30.

16. **Харітоненко Л.** Я у світі. Картки. 3-4 класи: збірник дидактичних матеріалів/упорядник М. Пристінська. Київ: «Видавничий дім «Перше вересня». 2015. 88с.

17. **Харітоненко Л.** З літературою на «ти». *Література в школах України: науково-методичний журнал*. 2021. № 3(477). С.18-22.

АНОТАЦІЇ

Харітоненко Л. А. Підготовка учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Київ, 2025.

У дисертації уперше обґрунтовано теоретичні і методологічні засади фахової підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО для формування кейсу професійної майстерності. Розроблено модель організації підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу їх професійної майстерності з обґрунтуванням у цільовому,

методологічному, методичному, змістовому та діагностичному блоках та верифіковано з експертним оцінюванням. Розроблено та обґрунтовано методику організації освітнього процесу формування кейсу професійної майстерності в учителів української мови і літератури ЗЗСО. Розроблено та обґрунтовано структуру та зміст забезпечення формування кейсу професійної майстерності у фаховій підготовці вчителів української мови і літератури ЗЗСО, який охоплює низку кейсів: предметно-знаннявий, методичний, самоосвітньо-рефлексивний, культурологічний, комунікативно-психологічний, творчо-креативний, дослідницько-аналітичний та обґрунтовано їх призначення. Розроблено алгоритм поетапного формування кейсу професійної майстерності в межах фахової підготовки вчителів української мови і літератури ЗЗСО та їх професійного розвитку. Розроблено критеріальний апарат оцінювання рівнів (низький, середній та високий) сформованості кейсу професійної майстерності учителів української мови і літератури ЗЗСО за критеріями – технологічної цифровізації; професійної мобільності; професійного розвитку.

Сформульовано в авторській інтерпретації дефініції «професійна майстерність учителів української мови і літератури ЗЗСО»; «кейс професійної майстерності учителів української мови і літератури закладів загальної середньої освіти». Уточнено контент нормативно-правового регулювання кваліфікаційних вимог до підготовки учителів української мови і літератури ЗЗСО до формування кейсу професійної майстерності у ході проблемного аналізу загальних положень. Розкрито структурно-організаційні і структурно-функціональні особливості фахової підготовки вчителів української мови і літератури ЗЗСО у національних і зарубіжних закладах освіти у ході компаративного аналізу.

Ключові слова: *підготовка учителів української мови і літератури ЗЗСО, педагоги, професійна майстерність, кейс професійної майстерності, учителі української мови і літератури ЗЗСО, організаційно-педагогічні умови, модель організації підготовки, методика організації освітнього процесу, сформованість кейсу професійної майстерності учителів.*

ABSTRACT

Kharitonenko L. A. Preparing teachers of Ukrainian language and literature for the formation of a professional mastery case – Manuscript Status.

Dissertation for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences, specialty 13.00.04 – theory and methodology of professional education. – Drahomanov Ukrainian State University, Kyiv, 2025.

The dissertation research achieved its aim of modernizing the training of teachers of Ukrainian language and literature in general secondary education institutions (GSEI) for the formation of a professional mastery case, based on theoretical and methodological principles for its implementation in institutions of higher education. The object of the study – professional training of teachers of Ukrainian language and literature in GSEI for the formation of a professional mastery case – was defined, substantiated, and disclosed, as well as the subject of the study – the educational process of forming a professional mastery case in Ukrainian language and literature teachers in GSEI.

For the first time in the dissertation: the theoretical and methodological foundations of professional training for teachers of Ukrainian language and literature in GSEI for the formation of a professional mastery case were substantiated; a model of organizing the preparation of teachers of *Ukrainian language and literature* for the formation of their professional mastery case was developed, substantiated, and verified; a methodology for organizing the educational process to form a professional mastery case in teachers of Ukrainian language and literature in GSEI was designed and substantiated; the organizational and pedagogical conditions ensuring professional training were determined (integration of modern

nationally-oriented and digital educational strategies; development of flexible competencies and adaptability to current challenges; fostering of pedagogical leadership and cultural diplomacy); the structure and content of formation the professional mastery case in the training of teachers of Ukrainian language and literature in GSEI were developed and substantiated. The structure includes several components: subject-knowledge, methodological, self-educational-reflective, cultural, communicative-psychological, creative-innovative, research-analytical, and their purposes were defined and justified; an algorithm for the step-by-step formation of a professional mastery case within the framework of professional training and professional development of the teachers was created; a set of evaluation criteria and levels (low, medium, high) for assessing the formation of the professional mastery case of teachers of *Ukrainian language and literature* was developed, based on such criteria as technological digitalization, professional mobility, and professional development; the content of regulatory and legal requirements for the qualification of teachers of Ukrainian language and literature in GSEI for forming a professional mastery case was refined through problem analysis of general provisions; structural-organizational and structural-functional features of professional training in national and foreign educational institutions were analyzed comparatively; the author's interpretations of the definitions "professional mastery of teachers of Ukrainian language and literature in GSEI" and "professional mastery case of teachers of Ukrainian language and literature in general secondary education institutions" were formulated; theoretical, methodological, and practical aspects of organizing the educational process for training the teachers to form a professional mastery case were further developed.

In the first chapter, "Theoretical Foundations of Professional Training of Teachers of Ukrainian Language and Literature in GSEI for the Formation of a Professional Mastery Case," a problem-based analysis of the regulatory content and a comparative analysis of structural-organizational and structural-functional components of teacher training in national and international educational institutions were conducted. The methodological framework for the conceptual and categorical content of professional training was substantiated.

In the second chapter, "Methodological Principles of Organizing the Professional Training of Teachers of Ukrainian Language and Literature in General Secondary Education Institutions (GSEI) for the Formation of a Professional Mastery Case", the organizational and pedagogical conditions for ensuring the professional training of Ukrainian language and literature teachers in GSEI for the formation of a professional mastery case were developed and substantiated. These include: integration of modern nationally-oriented and digital educational strategies; development of flexible competencies and adaptability to contemporary challenges; fostering pedagogical leadership and cultural diplomacy. Additionally, the methodology for organizing the educational process aimed at forming the professional mastery case in teachers of Ukrainian language and literature in GSEI was developed, along with the structure and content for ensuring the formation of the professional mastery case in the curricula of professional training programs for these teachers.

In the third chapter, "Design and Verification of the Model for Organizing the Training of Teachers of Ukrainian Language and Literature in GSEI for the Formation of Their Professional Mastery Case", a model for organizing the training of teachers for forming their professional mastery case was substantiated and developed. A program for planning and verifying the model's effectiveness was also created and the effectiveness of the model was tested.

Keywords: *training of teachers of Ukrainian language and literature in GSEI, teachers of Ukrainian language and literature in GSEI educators, professional mastery, professional mastery case, organizational-pedagogical conditions, training model, educational process methodology, formation of professional mastery case.*

Підписано до друку 17.10.2025 р. Зам. № 1017.
Формат 60х84 1/16. Папір офсетний. Друк – цифровий.
Наклад 100 прим. Ум. друк. арк. 0,9.
Друк ЦП «КОМПРИНТ». Свідоцтво ДК №4131 від 04.08.2011 р.
м. Київ, вул. Васильківська, 32
067-209-54-30, 097-533-18-07
email: komprint@ukr.net